

„Csak a kő marad!”, mert utánuk a vízözön

2007. december

Étségtelen, hogy az egypárti kommunista hatalmi rendszer 1989-ben bekövetkezett bukása egész Kelet-Közép-Európa számára történelmi fordulatot jelentett. A XX. században Európának ebben a térségében a Párizs környéki (versailles-i és trianoni) békerendszer, a fasizmus előretörése és a náciizmus hatalomra jutása, majd a kommunista puccsok után ez volt a negyedik nagy fordulat. A négy történelmi fordulathoz a fasizmust részben a náciizmust és esztelen dühöngését egészében a nyugati szövetségesek által létrehozott, a résztvevő felek által 1919-ben és 1920-ban aláírt békerendszer, illetve a háttérben megbúvó politikai szándékok és alantas indulatok váltották ki.

A nyugati szövetségesek – akkoron antant hatalmak – azonban huszonkét évvel később saját művüknek e férges gyümölcse ellen a kommunistákkal, pontosabban a bolsevik globalizáció képviselőjével, a Szovjetunióval kényszerültek szövetkezni. Ennek nem kis ára volt, a Versailles-ban kialakított befolyási övezetük egy részét a háború után át kellett engedniük új szövetségesüknek, az 1938. szeptember 30-a előtti status quo megtartásának a feltételével, ami akkor már neki is érdekében állt. Ezért érthető, hogy az évtizedek során a legállandóbbnak – a Szovjetunió javára tett módosítások kivételével – éppen a versailles-i rendszer bizonyult, hiszen fölötte a világ legkeményebb diktatúrája őrködött.

De nem áll messze a valóságtól annak a feltételezése sem, hogy ezt a helyzetet nem csupán a körülmények hozták létre. A versailles-i rendszert ugyanis a Nyugat önmagában nem tudta volna fönntartani. Az akkori békecsinálók részéről elsőként az angol politikusok fogalmazták meg – már az 1930-as években – a részvételükkel létrehozott rendszer kritikáját, sőt 1943-ban az amerikai külpolitikai stratégiák sem javasolták a második világháború után helyreállítani a Versailles-ban megrajzolt viszonyokat. A brit külpolitika mindvégig tartózkodóan viszonyult a versailles-i rendszert restaurálni vagy szigorítani kívánó törekvésekhez. És mégis másként történt minden, még szörnyűbben, mint 1920-ban – a német és a magyar civil lakosságot a náci Németország fölött győzelmet aratók újnáci módon kezdték üldözni.

A potsdami egyezményhez és a párizsi békeszerződéshez vezető fordulat hasonlóan következett be, mint ahogy felépült az I. világháború idején a versailles-i békekonstrukcióhoz vezető út. Akkor a háború kimenetelét az döntötte el, hogy 1916 februárjában sikerült hadszíntérre léptetni az Amerikai Egyesült Államokat. A második világháborúban pedig a fordítottja történt: sikerült késleltetni az amerikai csapatok európai partraszállását és ezzel olyan helyzeti előnyhöz juttatni a Szovjetuniót, hogy politikai tőkét kovácsolhasson a nyugat felé vonulásához, azaz a terjeszkedéshez és

a bosszúálláshoz. Az így nyakunkba szakadt kommunista hatalom, amelynek a szállás-csinálója térségünkben leginkább a cseh Edvard Beneš volt, bukott meg 1989 végén.

A kommunisták természetellenes egypárti hatalmának fenntartásához azonban az 1980-as években is már egyre kevesebb érdek fűződött, vagy csak egy kisebbségnek volt az érdeke. A szovjet típusú rendszer Kelet Közép-Európában több mint negyven évig töltötte be azt a történelmi küldetését, amit a Nyugat rábizott: pacifikálja a versailles-i rendszerrel átszabott és a párizsi békével tovább sebzett térséget, csillapítsa az indulatokat. A „nyugati világ” vezető politikai körei méltán gondolhatták, hogy ez a több mint egy emberöltő és a másként gondolkodást csírájában elnyomó diktatúra elegendő volt ahhoz, hogy a nemzetközi erőszakkal kialakított viszonyok miatt senki se lázongjon. A kommunista hatalmi rendszer egyébként is, fejlődésképtelensége miatt, már útjában állt a nyugati globalistáknak, ezért sorsára bízták, és lám megdőlt, mint a dominókatonák sora. Ekkor azonban – az 1980-as évek közepén – már a szovjet titkosszolgálat sem támogatta a korábban, Lenin idején a proletárforradalmat exportcikként vagy világforradalomként meghirdető eszmét, amelynek újabb kori változata brezsnyevi doktrínaként vált ismertté. A későbben születettek miatt el kell mondani, hogy Lenin forradalmári életének teljében a bolsevik proletárforradalom exportját elsősorban a magyarországi és a németországi, rövid ideig tartó, de annál károsabb hatású bolsevik uralom jelentette. Az ötven évvel későbbi doktrína pedig abból a kubai tapasztalatból indult ki, hogy ahová egyszer beteszi a lábát a szovjetrendszer, onnan nem vonul ki.

A KGB szakemberei tudták, hogy az intenzív piaci viszonyok között nem védhető és nem tartható fenn sem a Szovjetunió befolyási övezete sem a szovjetrendszer. Azt még nem sejtették, hogy nemcsak a külterületekről kell majd visszavonulniuk, hanem néhány belterületet is el kell hagyniuk, egyébként az orosz birodalom szétesése is bekövetkezhet. A rendszer és a hatalom bukása fölött tehát hamarabb mondták ki a végszót, mintsem bekövetkezett a vége. Emiatt, történelmi távlatból nevetségesnek vagy szálnalmas báboknak tűnhetnek azok a kelet-közép-európai politikusok – még Václav Havel is –, akik nem mertek szövetkezni Antall Józseffel a varsói szerződés felmondásáért.

A politikai változások miatt az 1947-es párizsi békeszerződéssel újraigazolt és szigorított versailles-i rendszer is az átalakulás küszöbére érkezett. Ennek legfontosabb tényezője éppen a békerendszer fenntartását biztosító egyik nagyhatalom, a Szovjetunió megszűnése volt. Szovjetunió összeomlásakor azonban nyilvánvalóvá vált, hogy Közép-Európa keleti felében csak a szovjet fennhatóság vagy befolyás miatt volt fenn tartható ez a rendszer. Szovjetunió megszűnése az 1920-ban létrejött két mesterséges szláv államot – Csehszlovákiát és Jugoszláviát – is magával rántotta az enyészetbe. Viszont nem volt hatással a magyarság helyzetére, noha a kommunizmus és a szovjet típusú hatalom agyaglábát először 1956-ban váratlanul és a nemzetközi forgatókönyvbe nem beilleszthetően a magyar forradalom rogyantatta meg. Az érdekszövődések alapján azonban logikus, hogy miért maradt ki a versailles-i rendszer átalakulásából éppen a magyarság. A magyarok voltak ugyanis a legnagyobb károsultjai a két világháborút lezáró békének. A károsult pedig csak annak nyújthatja be a számlát, aki

a hasznot húzta – ezek vagyonszerűen és területileg a szomszédos nemzetek, illetve államok, érdek szerint pedig a nyugati hatalmak – az euro-atlanti országok egy része – a nyugati globalizáció képviselői voltak.

Az euro-atlanti térség mérvadó országainak államszervezeteit képviselő bennfentes politikai körök emiatt nem kis izgalommal nézték a Szovjetunió haláltusáját. Ők is átérezték egy lehetséges láncreakció veszélyét. Ezért kényszerítették rá Magyarországot, hogy az 1947-es párizsi békeszerződés „demokratikus átváltására” alapszerződéseket kössön a szomszédos államokkal – egyetlen követelménnyel: legyen benne rögzítve a létező államhatárok megváltoztathatatlansága. Kérdés, hogy kellőképpen felkészült volt-e a magyar diplomácia, hogy ezt a helyzetet a nemzet Kárpát-medencei része érdekében kihasználja. Annyit tudunk, hogy az Antall-kormány idején ezt az ügyet úri lezserséggel kezelték, a Horn-kormány idején pedig a kádári hagyományok szerint: a kormánypolitika látszatsikere érdekében akár egy olyan üres papírlapot is hajlandók lettek volna aláírni, amire a szerződés szövegét utólag írja rá a szomszéd ország államhatalmát képviselő kormány. Csak azért nem így történt, mert a szomszédok nem is sejtették, hogy a Horn-kormány bármilyen alapszerződést aláírt volna, csak már valamilyen legyen.

Európának a versailles-i rendszerrel leghosszabb ideig, illetve mindmáig érintett területe Magyarország és leginkább sújtott nemzete a magyar. A kommunista egypárti uralom több mint négy évtizede alatt, éppen a status quo totális betartása miatt annak a látszata alakult ki – nagyrészt a magyar és a magyarországi kommunisták közreműködésével –, hogy a magyar nemzet belenyugodott a szétszakítotttságba, az elszakított magyar nemzetrészek pedig integrálódtak a korábban szocialista nemzeteknek nevezett népekkel.

Az 1989–1990-ben elkezdődött rendszerváltozás azonban megcáfolta ezt a bolsevista-kommunista és nyugati globalista tévhitet. A kommunista egypárti hatalom bukásával Magyarországon ugyanis nem egy pluralista kádárizmus jött létre – noha sokak számára mind belföldön, mind külföldön, de leginkább az utódállamok politikusai részéről ez lett volna a kívánatos –, hanem a magyar nemzet egyfajta felszabadulása következett be. Az elszakított nemzetrészekről pedig kiderült, hogy nem került sor az óhajtott integrációjukra, még ha egy részüket sikerült is beolvasztani a többségbe. De volt, ami megtörtént: a nemzet részleges agyimosása – individualizálása, anyagiassá válása, szolidaritástudatának és összetartozás-tudatának gyengülése.

Ilyen körülmények között nem csoda, hogy szinte mindenkit felkészületlenül ért Antall Józsefnek 1990. június 2-án tett bejelentése, „...lélekben, érzésben tizenöt millió magyar miniszterelnöke kívánok lenni”. Akkor is éreztük és azóta is nyilvánvaló, hogy előtte nem ártott volna legalább azokat felkészíteni erre a bejelentésre, akik programszerűen védhették volna, de leginkább a „határon túli” magyar politikusokat kellett volna értesíteni erről, hogy meglepetésükben néhányan a szülőföldjük szerinti ország irányában ne tegyenek buta hűségnyilatkozatot, vagy felkészületlenségük miatt ne határolódjanak el Magyarország, de immár a nemzet miniszterelnökétől.

A nemzetpolitikai hiányban felnevelkedett magyarországiak két generációjának kisebb része döbbenet, de féltő örömmel, nagyobb része értetlenül vagy becsmérlő elutasítással fogadta Antall József szavait. Nem véletlenül, hiszen évek távlatából visszatekintve ez a bejelentés olyannyira korszakalkotó volt, hogy semmiben sem hasonlított az elmúlt csaknem fél évszázad eszméire. Nem csupán az új – évtizedekig nem létező – nemzetpolitika kezdetét jelentette, de talán a XX. század lezárását is. Legalább olyan fontosak voltak ezek a szavak, mint a kommunista egypártrendszer megszűnése.

A rendszerváltó miniszterelnök szavai megosztók voltak, annyira, mint a választóvíz. A szavaihoz való viszonyulás rávilágított a nemzeten belül létező értékelosztó törésvonalakra, amelyek mentén rövidesen kialakultak a szekértáborok és a mindmáig tartó állóháború. Ez a szembenállás azonban törvényszerű volt, nem Antall József szavai miatt keletkezett. Gyökerei egyrészt a kommunista uralom idejébe, de főleg a kádári rendszerbe nyúltak, amelyben az egész magyarországi társadalmat éppen az 1956-os forradalom okán igyekeztek nemzetsemlegessé tenni, másrészt a magyarországi társadalom aktív, nemzetsemleges beállítottságú csoportjaiban eredtek.

Ez utóbbiakhoz kapcsolódik egy a rendszerváltás előtti ellenzéki körökben kialakult nézet. A magáról legtöbbször hallható „demokratikus ellenzék” kezdetben a kommunista hatalmi gyakorlattal és ideológiájának filozófiai alapjaival fordult szembe – hiszen korábban annak volt a bennfentese. Csak Donáth Ferenc és Bibó István folyamatos intésére fordultak a nemzet egy része felé – az elszakított magyaroknak a hivatalos hatalommal szembeni ellenzéki magatartást tanúsító vagy szerepet vállaló tagjai irányába. Néhányuk át is érezte ezt, és a két nagy öreg által megfogalmazott feladat küldetésébe nemesedett bennük. Ilyen volt Bence György, Benda Kálmán, Hamburger Mihály. Viszont az 1980-as évek vége felé a „demokratikus ellenzéken” belül egyre többen akadtak, akik nem titkolták, hogy ezt a nemzeti orientációt csak eszköznek tekintették a talán valakik által kiosztott szerepük eljátszásában, és arra figyelmeztettek, hogy abba kell hagyni a „nemzetieskedést”, mert kiment a divatból. Egy részük 1988–1989-ben, a pártpolitizálás kezdetén az SZDSZ-ben vagy tájékán jelent meg.

Ebben a vonatkozásban más, máig létező defektusok is mutatkoztak a rendszerváltás előtti ellenzéki szerveződésekben, amelyek a mai társadalmi és politikai törésvonalakat is előfeltételezték. Az egyik ilyen volt a hivatalos hatalommal szembenálló, de azzal némi párbeszédet folytató népnemzeti ellenzék és a „demokratikus ellenzék” közötti párbeszéd hiánya. Illyés, majd Bibó halála után Csoóri Sándor volt talán az egyetlen, akit mindkét oldalon tekintélynek ismertek el. A népnemzeti ellenzék a másik oldal lenézte, és elmarasztaló jelzőkkel illette leginkább, itt-ott lefasisztázta, valamint becsmérelte párbeszédre való készségüket a hivatalos hatalommal. Ugyanakkor a „demokratikus ellenzék” tagjainak egy része – ugyan titkoltan – nem kis védelmet és sajátos kiváltságokat, relatív szabadságot élvezett a hivatalos hatalom részéről. A másik nagy defektus annak a nemzeti baloldálnak az elszigeteltsége volt, amely még a rendszerváltás előtt-

ti állampártban a másként gondolkodásnak és a reformpolitikának az egyetlen le-téteményese volt, de akiket a párt vezetése elszigetelt, vagy ki is zárt a pártból. A magyarországi rendszerváltozás és az utána eltelt tizenhét év nagy tragédiája, hogy nem a nemzeti baloldal hajtott végre reformot a „baloldalon”, hanem a kádárista nómenklatúra.

A rendszerváltozás hajnalán még nem voltak láthatók, de mára kirajzolódtak azok az összefüggések, amelyek magyarázatot adnak arra, hogy Magyarországon miért alakulhatott ki az MSZMP utódpártja az MSZP, azaz a magát szocialistának nevező politikai erő és az SZDSZ, azaz a magát liberálisnak nevező politikai erő között az összefonódás. Ennek kettős a lényege. Egyrészt az MSZP vezető politikusainak szinte mindegyike a kádári értéktelenségben és nemzetsemlegességben szocializálódott vagy nevelődött a különböző pártstruktúrákban és KISZ testületekben, és az SZDSZ politikusainak jelentős része ugyancsak ilyen körülmények között vált felnőtté. Az egymással gyökerzeti rokonságban álló csoportnak ugyanaz a célja: a hatalomszerzés és a vagyonszerzés. Attitűdje pedig – legjobb esetben – a nemzetsemlegesség. A nemzetet mindkét csoport eszközként használja a felsorolt hatalmi és egyéni célok érdekében. A szocialista és a liberális jelző számukra csupán politikai paraván. E két politikai erő a társadalom tájékozatlansága miatt kezdetben erősítette egymást, de most már gyengíti. Ma már viszont az is látható, hogy az egész kelet-közép-európai térségben a magukat liberálisnak valló politikai erők nagyobb része ugyanezért nem válhatott az elszakított magyarság újraalakult politikai életének szerves részévé – csak rátapadt nádályként létezik. És ugyanezért nem jelent meg érdekeik képviseletére semmilyen posztkommunista szerveződés sem. Baloldaliról nem is beszélhetünk, mert szervezett baloldal nincs.

De visszatérve az új nemzetpolitika startjához. Antall Józsefben ugyan harmonikus egységben állt össze a nemzetpolitika az állampolitikával, a kormánypolitika az országpolitikával, az öt körülvevő politikusokban, tanácsadóknak főtitiszviselőknél azonban ez korántsem volt így. Ők is megrettentek korszakalkotó kijelentésétől, főleg attól, hogy Washingtontól Bukarestig visszhangzottak az elutasító és felháborodást kifejező vélemények. Érthető, hiszen itt is, ott is és Magyarországon is elszoktak attól, hogy magyar politikusok a második világháborút lezáró béke megalkotóinak és haszonélvezőinek jóváhagyása nélkül cselekszenek. Az Antall-kormány ellenzéke – elsősorban az MSZP – nyilván ezen a nemzetközi kritikán fölbuzdulva engedett utat bensőből fakadó, 1989 óta lefojtott indulatainak, és fogalmazta meg az 1994. évi parlamenti választást megelőző mintegy kétéves kampányának fő mondanivalóját, miszerint az ország anyagi gondjait és az elszegényedést az Antall-kormánynak a határon túli magyarok irányában tanúsított álláspontja és ezzel összefüggésben a rossz szomszédságpolitikája idézte elő: azaz a meghirdetett új nemzetpolitika. Megdöbentő volt, hogy az urnához járult magyarországi szavazóknak több mint ötven százaléka egyetértett ezzel az érveléssel.

Ekkor derült ki egyértelműen, hogy Magyarországon a rendszerváltozás még nem zajlott le, sőt ellenkezőleg, bizonyos visszarendeződés történt. Többek között

azért is, mert nem sikerült vagy nem volt átütő szándék arra, hogy törvényileg tiltsák el a volt kommunista nómenklatúrát és a kommunista titkosrendőrséggel, valamint a KGB-vel együttműködő személyeket a közélettől, mint ahogy ez akkor, 1990-ben és 1991-ben Csehszlovákiában részben megtörtént. A rendszerváltoztatás ugyanis csak ilyen módon kerülhetett volna szabad pályára, csak ez biztosíthatta volna, hogy a bukott rendszer férgerei ne rágják szét a demokratikus fejlődés fáját. Egy ilyen lépés talán lehetőséget teremtett volna egy egészséges baloldal kibontakozására is.

Helyénvaló feltenni egy kérdést. Miért nem azzal kezdődött az 1989–1990-es rendszerváltoztatás, hogy törvényileg iktassák ki a kommunista rendszernek azokat az elemeit, amelyek nélkül az nem működhetett volna, amelyek a belső ellenségnek, azaz a tisztességesen és félelem nélkül gondolkodó és cselekvő embereknek az üldözésével, sakkban tartásával, megfigyelésével voltak megbízva, és azokat, akik a terror, a diktatúra és az elnyomás központjához, a Szovjetunióhoz és annak titkosszolgálatához kötődtek. A válasz lehet, hogy egyszerű: ők voltak a rendszer-változás háttéremberei, mert csak így menthették át magukat az új rendszerbe, aminek a bekövetkeztét úgysem tudták volna megakadályozni. És a „nyugatiak” is őket ismerték, mert velük tartottak kapcsolatot.

Számomra elfogadhatatlan az a korabeli válasz, hogy a rendszerváltoztató erőknél a türelmességet kell gyakorolniuk, hogy hitelessé váljon demokráciaóhajtásuk. De az sem kielégítő indoklás, hogy nem lehet számonkéréssel kezdeni egy igazságosabb rendszer építését, és nem lehet tilalmakkal szegélyezni a szabadság útját. Ezek mind álhumánista álláspontok, még akkor is álságosak, ha a rendszerváltoztatástól bárminemű boszorkányüldözés idegen lett volna. A számonkérés és az elszámoltatás viszont alapvető erkölcsi ügy. Ahol nincs felelősségre vonás, és a bűnökért nem jár büntetés, ott elburjánzik a gazemberség, az erkölcstelenség és a bűnözés.

A rendszerváltozás előtti értékrendhez való magyarországi visszarendeződésnek 1994-ben egyik meghatározó jele volt, hogy az MSZP egyik megyei jelöltje az a Hajdú János lett, akivel a kádári rendszerben sok éven át a televízióban népszerűsítették a kádárizmust. Ennek a hivatásos agyimosónak a nevét ugyan elfelejthetjük, sőt sokan már ma sem emlékszenek rá, de a karrierjét 1957-ben karhatalmistaként kezdő Horn Gyula az MSZP elnöke mellett éppen Hajdú János személye jelképezte, hogy visszatért a bukott hatalom.

„Isten óvja Magyarországot attól, hogy az a párt legyen kormányának alakítója, amelynek a képviselőjelöltje Hajdú János” – ez a mondat 1994 tavaszán hangzott el a magyarországi közszolgálati televízió híradójában. Mily igaz volt.

Visszatért vagy el sem ment a kádárista hatalom? Talán mindkettő igaz. Sőt, mint ha 1919 óta a Tanácsköztársaság idejétől folyamatosan a nyakunkon lenne a kommunista rendszer, időnként alakot vagy csak nevet változtatva, ideig-óráig álcaként megbújva, majd ismét feléledve. A kommunista pártok történetében talán egyetlen nemzet esetében – az orosz kivételével – sem lelhető fel annyi vérszomjas gazember és nemzetellenes pribék, mint a magyaréban. A sort Kun Béla és Szamuely nyitják, Rákosi a méltó folytatójuk és a „tróger Janika”, József Attila cuccainak tragacsolója, a kislelki

Kádár János sem marad el mögöttük, hiszen az 56-os forradalom utáni megtorlások sok száz áldozata az ő számlájára írható. A magyarsággal szomszédos nemzetek körében a kommunizmusnak sehol sem volt annyi áldozata, és sehol nem tettek annyi kárt a nemzetben, mint Magyarországon. Inkább fordítva: ott a kommunisták is nemzeti vagy nemzetállami érdekeket igyekeztek képviselni, nemegyszer a magyarok kárára a magyarországi kommunisták csöndes egyetértésével vagy nemtörődömségének kíséretében. Kérdem: mit tehettek ilyen körülmények között az elszakított magyarok soraiból a kommunista pártba beszervezettek?

Az MSZP, a mai utódpárt gyökerei a magyarországi kommunizmusnak ebből a fertőjéből táplálkoznak, ezért nem véletlen, hogy az ott kiérlelődött értékrend itt-ott ismét feltűnik, még ha tagjainak és támogatóinak jelentős része ezzel aktív közösséget már nem vállal. De a párt vállalja, hiszen azoknak az agyamosottaknak, megtévesztetteknek és elbitangoltaknak a tömbjére építi hatalmát, akik a kádári örökséget vallják, vagy csak természetes közegüknek érzik, hiszen abban nőttek fel, abban váltak nagykorúvá.

Az elmondottak után joggal tehető fel a kérdés, hogy a nemzetet, a népet át-szelő törésvonalakat szabad-e társítani pártok közötti rivalizálással, ideológiai különbözőséggel, pártok támogatói köreivel, pártok hatalmi érdekeivel?

Nyilván nem kellene, vagy nem lenne szabad egyenlőségjelet tenni társadalmi nagycsoportok és pártérdekek közé. Csakhogy vannak pártérdekek vagy pártérdek-ként megjelenő egyéni és csoportérdekek, amelyek csak társadalmi támogatással érhetőek el, hiszen többpárti viszonyok között csak így lehet akaratérvényesítő többséget szerezni a parlamentben. És vannak olyan országos és nemzeti érdekek is, amelyek valóra váltása csak a politika révén lehetséges, – a politikát pedig elsősorban a pártok szervezik. A pártérdek és a csoportérdek sokszor nehezen fér össze az országos vagy a nemzeti érdekekkel. Főleg akkor nem fér össze, ha nem létezik az ország polgárait egységesítő néhány olyan paradigma és elfogadott nemzeti jövőkép, amelyet a pártok pártérdek vagy hatalmi érdek fölöttinek tekintenek. Ha pedig ilyen nincs, elkerülhetetlen, hogy a társadalom tudati megosztottsága éppen a nagy társadalmi törésvonalak mentén a pártok szembenállásával legyen azonosítható. Az ország polgárai ebben az esetben ugyanis a propaganda révén tudati megosztottságuk szerint rendeződnek a pártok által képviselt érdekek mellé, vagy maradnak távol a pártválasztástól.

Mind a magyarországi, mind a magyar társadalomban azonban már az 1980-as évek végétől létezett egy paradigma: a NATO-tagság és az Európai Közösséghez (Unióhoz) való csatlakozás, illetve az ez iránti vágy. A társadalom többsége nem vonta kétségbe sem az egyiket, sem a másikat. A NATO-tagságban az emberek leginkább a Varsói Szerződés ellenpólusát látták, ami megvédheti őket egy esetleges újabb keleti érdekszövetségtől, az Európai Közösséghez, majd az Unióhoz való csatlakozás pedig inkább presztízskérdésként és csábításként jelent meg. A magyarországi politikai közélet mindkét oldala elérendő célnak tekintette e két métát. A két azonos irányba mutató célt azonban a magyar nemzetpolitika szempontjából akár paradoxonként is felfoghatjuk. Egyrészt azért, mert a szovjet térfél-

re az euro-atlanti térség mérvadó államainak korábbi politikája taszított bennünket, másrészt azért, mert a versailles-i rendszert, ami miatt máig tartóan a legtöbbet szenvedett a magyar nemzet, azoknak az országoknak a kormányzata hitelesítette, amely országok által létrehozott államszövetségi rendszerbe vágyakoztunk. A Nyugathoz való eszeveszett törekvésünk közepette azonban nem vettük észre, hogy az általuk felkínált integrációs lehetőséget nem a kommunista uralom alatt eltöltött évtizedekért számunkra nyújtandó kárpótlásnak kell tekinteni, hanem biztonságpolitikai és gazdaságpolitikai okokból van szükségük ránk.

A nyugat felé törekvésnek – magyar szempontból – azonban többes a jelentése. Sokan, egészséges indulatoktól vezérelve azon a véleményen voltak, hogy nyugat csatlakozik hozzánk, hiszen mi vagyunk – és voltunk évtizedeken/évszázadokon át kelet nyugata. Akik azt vallották, hogy számunkra a nyugat-európai integráció hátrányos, szintén valós helyzetekre hivatkoztak, mert Magyarország és a Kárpát-medence legsérülékenyebb gazdasági ágazata a mezőgazdaság, már a csatlakozást megelőző előkészületek során, de éppen a csatlakozás miatt kezdett tönkremenni, és veszítette el sajátosságát. De eddig senki sem mondta ki, hogy mi ahhoz a nyugat-európai szerkezethez akarunk/akartunk kapcsolódni és hozzá felzárkózni, ahol az eddigi tragédiáink nagy részének okai megfogalmazódtak.

Ebből is látható hogy az európai integráció a magyar politika leingoványosabb pontja. A rendszerváltozás után a NATO-tagság előkészületi szakaszában 1992 és 1997 között ránk kényszerítették azokat az alapszerződéseket, amelyek a versailles-i rendszer kiötlői és haszonélvezői számára jelentettek megkönnyebbülést, nekünk pedig azt kellett elkönyvelnünk sikerélményként – minden egyéb eredmény nélkül –, hogy ismét elismertük a nemzetet szétdaraboló államhatárok megváltoztathatatlanágát. De ebben nem is az államhatár megváltoztathatatlanágának a kérdése az érdekes, hiszen ehhez az elmúlt csaknem kilencven évben hozzászoktunk, mint ahogy ahhoz is, hogy időnként meg kell ismételnünk ez iránti fogadalmunkat. A súlyos gondot az jelenti, hogy a kötelezvényekbe nem épült be a nemzeten belüli szolidaritás, a minden magyar felelős minden magyarért, a nemzetközi jogalanyisággal rendelkező Magyarország védelmi kötelezettsége és lehetősége az elszakított nemzetrészek iránt és a szerződésekben lefektetett elvek betartásának számonkérhetősége. Ez az igazán súlyos ügy. Mert ennek a hiánya mellett tekinti a magyar politika a NATO-tagságot és az Európai Unióhoz való csatlakozást nagy sikernek, noha mindez csak arról szólt, hogy meg kellett felelni azoknak az elvárásoknak, amelyeknek gazdasági és jogi vonatkozásait ugyanakkor teljesítettünk volna, mint a Benelux államok, ha nem ítélnék bennünket a versailles-i rendszerrel a visszafejlődés útjára, és ennek következményeként nem löknek a Szovjetunió karjába.

Ennek az észbontó helyzetnek azonban van további felvonása is: az integrációval kapcsolatos magyar külpolitika és belpolitika kettős arculata. A külpolitikáé abból áll, hogy az integrációt nemzetpolitikai sikerként akarja hasznosítani, holott elsősorban a nyugatiak számára megszervezett jószolgálat – ugyanakkor számunkra is fontos mozzanat volt. Ha kimaradtunk volna az integrációból, az sikertelenség lett volna. Az igazi gond abból adódik – és ez már belpolitikai ügy –, hogy az eu-

rópai integrációhoz nem sikerült kapcsolni semmilyen gyakorlati nemzetpolitikai kérdést. Az európai integrációval párhuzamosan 1995-től ugyan feltűnik a magyar politikában a nemzeti integráció kérdése a határon átívelő nemzetegyesítés gondolataként, de egyrészt ennek nem vettük számba összes lehetőségét, másrészt ez az ügy is a pártok közötti ellentétek tárgyává, esetenként martalékává vált.

A magyarországi belpolitikában, de a magyar politikában is 1996 és 2006 között a hagyományosnak nevezhető pártharcok mellett a nemzetpolitika össznemzeti vonatkozásai váltották ki a legtöbb feszültséget. Első nagy próbának az első magyar–magyar csúcsértekezlet záródokumentuma körüli vita tekinthető, amelyben két kulcskérdés körül szikráztak fel az indulatok. A két kormánypárt – az MSZP és az SZDSZ – elutasította a többieknek a nemzet határokon átívelő újraegyesítésére, valamint a csúcsértekezlet intézményesítésére irányuló igényét. Itt derült ki, hogy nem a magyarországi társadalom megosztott, tehát ez nem egy országon belüli kérdés, hanem a magyar nemzetet szeli ketté a törésvonal. Az egyik része nemzet módjára igyekszik viselkedni, azaz rendelkezik kollektív felelősségtudattal és szolidaritásérzettel, a másik része pedig nemzetileg semleges magatartást képvisel. Csakhogy míg Magyarországon az arányok a nemzetsemlegesek oldalára billentik a mérleg nyelvét, az elszakított magyarok körében túlsúlyban vannak a nemzet iránt elkötelezettek.

Az Orbán-kormány idején a legkiélezettebben a státustörvény miatt lángolt fel a vita, sőt meghaladta a vitának nevezhető mértéket is – már-már összecsapásnak volt nevezhető. A kormánynak az MSZP és az SZDSZ által képviselt ellenzéke a nemzetközi pártkapcsolatait is mozgósította a törvény ellen, és kikényszerítették, hogy a törvényt véleményezze a Velencei Bizottság. A belpolitikában pedig soha nem tapasztalt hazugságkampányba kezdett a két ellenzéki párt, miszerint a státustörvény révén 23 millió román munkavállaló fogja elárasztani Magyarországot. Ilyen mértékben eddig magyarországi politikai pártok nem kerültek szembe a nemzetnek azzal a részével, amely igényelte a nemzet összetartozását.

A státustörvény körüli összecsapást is fölülmulta e két – ismét kormányzati pozícióban került – párt agresszív kampánya 2004 őszén. Az úgynevezett kettős állampolgárságról szóló, a Magyarok Világszövetségének kezdeményezésére kiírt népszavazással szemben tanúsított fellépése a magyarországi kormánynak, a kormányfőnek és a kormánypártoknak már nem volt nemzetsemlegesnek nevezhető. A hangvétel és az érvrendszer egyértelműen nemzetellenes volt és még politikai mentséget sem lehetett rá találni, mint 2001-ben a státustörvény esetében, mert időközben nem volt sem parlamenti, sem helyhatósági választás, és az Európai Parlamenti választás is már lezajlott. Az MSZP és az SZDSZ a nemzetellenes kampányát a kádárizmus eredményeire építette: a nemzetsemlegességre, a csökkent szolidaritásérzetre és az elanyagiasodott individualizmusra. Egyik érvükkel a magyarországi szegényeket és elszegényedő rétegeket szólították meg, miszerint a határon túli magyarok Magyarországra jönnének munkanélkülinek, valamint felélnék a magyarországi nyugdíjasok nyugdíjalapját. Továbbá azzal riogattak, hogy a határon túliak kiürítenék az államkasszát a különböző szociális juttatások igénybevételeivel. A saját választóikat pedig azzal rémisztették, hogy az állampolgárságot

nyert határon túli magyarok választójoghoz jutnának, és a jobboldali pártokat segítenék szavazataikkal. A kormánypártok magatartásának a lényege egy mondatba sűrítendő: meg kell akadályozni, hogy a nemzet, akárcsak lelkiileg is, de megerősödjön. Az MSZP választási kampánya erről szólt 1994-ben, és a két pártnak a státustörvény elleni fellépése is ezt a célt követte. A státustörvény módosításakor 2003-ban pedig ezt a célt közvetetten ki is mondták azzal, hogy kihúzták a törvény bevezető részéből az egységes magyar nemzetre való egyértelmű utalást.

Tény és való, hogy a magyarországi felnőtt lakosságnak mintegy egynegyede fogta csak fel, hogy nem egy szokványos politikai harc folyik az országban, hanem a nemzet közösségi léte lett megtámadva, de nemcsak Magyarországon, hanem az egész nemzet szervezete is. A nemzetsemlegesség és a nemzet iránti nemtörődömség ugyanis nem csupán a magyarországi társadalmat zilálja szét, hanem megtépázza az elszakított nemzetrészek társadalmát is, mert kiszolgáltatottabbá válnak. A magyarországi felnőtt társadalom nagy része azért nem észlelte igazán ezt a folyamatot, mert látszólag a határon túl élő magyarokra vonatkozott, és velük kapcsolatban érzéketlen volt. A nagy rádöbbenés kezdete 2006 augusztusában köszöntött be a miniszterelnök balatonőszödi beszédének nyilvánosságra kerülésével. A rendszerváltozás óta eltelt időszaknak ez volt a nagy fordulata.

Ekkor, illetve azóta vált nyilvánvalóvá sokak számára, hogy be lettek csapva, és egy évvel később, az egészségbiztosítás átalakítása kapcsán pedig az tudatosodott a magyarországi társadalom túlnyomó részében, hogy a kormány, illetve a kormányt alakító MSZP és SZDSZ részéről meg lettek támadva.

A szabad demokratákat választók nagy része már az 1994. évi parlamenti választások után rádöbent, hogy „csöbbe húzták”, ők ugyanis a szavazatukat nem ezért adták a pártra, hogy a kádári értéknélküliség visszatérését segítsék. Az SZDSZ népszerűsége azóta csökkenő, statisztikai súlya 2007-ben pedig már jelentéktelenné vált, a parlamentbe jutás küszöbe alá süllyedt.

Az MSZP támogatottságának a válsága az őszi beszéddel kezdődött, amit az egészségügyi biztosítás átalakításáról szóló törvény csak fokozott. Megváltozott a párt addigi támogatóinak a véleménye. Mintha rádöbentek volna arra a valóságra, amit a jobboldal választói régen tudtak: nem Magyarország polgárainak érdekeit képviseli a párt. Viszont tény az is, hogy az MSZP tagsága, tisztségviselői és parlamenti képviselői körében 1989 óta fellelhető a nemzeti elkötelezettségük nyoma, akik időnként, pl. a „Bokros-csomag” idején, a státustörvény körüli vitákban vagy az ún. kettős állampolgárságról kiírt népszavazáskor, de máskor is hangot adtak – elsősorban a társadalompolitikai tagozat keretében – a párt hivatalos politikájától eltérő véleményüknek. Néhány éve a nemzeti irányultságot az MSZP-ben a leghatározottabban Szili Katalin képviseli. De az ő sorsuk is eddig hasonlóan alakult, mint annak idején az MSZMP-ben a nemzeti szárnyhoz tartozók sorsa: a pártban csupán a megtűrték közé tartoznak.

Az egészségbiztosítás átalakításáról szóló törvény azonban új helyzetet teremtett. Kiváltotta a szakszervezetek korábbi magatartásának az átalakulását is. A munkavállalói érdekvédelem mellett az egész magyarországi társadalmat érintő ügyekben is állást foglaltak, sztrájkot hirdettek, utcai tüntetéseket szerveztek. A szakszervezetek, noha

hagyományosan – kis kivételtől eltekintve – a politikai baloldalhoz kötődnek, Magyarországon jelenleg a politikai jobboldallal kerültek egy platformra. Ez egyrészt azt jelenti, hogy a jobboldalnak kell képviselnie – az össznemzeti érdekképviselő keretében – a hagyományosan baloldali értékeket is. Ugyanakkor azt is jelenti, hogy Magyarországon nincs szervezett baloldal. Ez elegendő ok lehetne egy olyan fordulatra, amely a nemzet iránt elkötelezett baloldaliakat és az éveken, évtizedeken át az MSZMP, majd utódpartja, az MSZP által félrevezetett tömegeket egy olyan párthoz juttatná, amely a nyugat-európai demokráciákban a válsághelyzetek kezelésére alkalmas nagykoalíció lehetőségét is megteremtené. A Magyarországot és emiatt az egész nemzetet tépázó válságból és a szinte végzetszerű társadalmi megosztottságból csak így lehet kijutni. Azok számára is fel kell fedezni a nemzetet, akik előtt évtizedeken át gondosan eltitkolták, hogy ez az egyik legfontosabb társadalmi alapértékünk, mert nemcsak a kultúránkat, nyelvünket, nem csak a múltunkat jelenti, hanem ebben rejlik a más nemzet iránti megbecsülésünk ereje is, de leginkább az egymásért való felelősségérzetünk, amely nélkül jövőnk sincs.

Nehogy ez a vízözönszerű pusztítás, amit méltán nevezhetnénk a kádárizmus pluralista viszonyok közötti újravirágzásának úgy söpörjön rajtunk végig, hogy elsodorja a nemzet humuszát, hogy csak a kő vagy kő kövön sem marad utána.